

М.А. Дядюк, канд. екон. наук, проф. (*ХДУХТ, Харків*)

О.Д. Тімченко, ст. викл. (*ХДУХТ, Харків*)

САМООСВІТА ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА АКТИВНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Сучасний розвиток української держави потребує, щоб система освіти сприяла становленню інноваційної економіки, формуванню в студентів всебічної ерудованості, ґрунтовної фахової підготовки, самостійності в прийнятті рішень. Ці завдання сформульовані у Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», а також у Державній національній програмі «Освіта» («Україна ХХІ століття»). На необхідність розвитку інноваційних активних форм навчання наголошує концепція інноваційної освіти ХДУХТу, основними елементами якої є широке використання активних методів навчання, інноваційних навчальних технологій для формування творчого стилю діяльності майбутнього фахівця і суттєвого підвищення мотивації, глибини і повноти оволодіння професією; активізації науково-дослідної роботи та розвитку навичок самоосвіти студентів, організація їх самостійної роботи. Ось чому пріоритетною компетенцією студентів та молодих фахівців з вищою освітою повинна стати здатність до самоосвіти.

Сучасна дидактика трактує принцип активності навчання як вищу форму інтелектуальних процесів. Зусилля викладача за всіх випадків повинні сприяти лише підвищенню напруги в діяльності студента, але не за рахунок власної енергії, а шляхом вмілої організації та творчого керівництва навчальним процесом. Кожен з учасників навчального процесу – і викладач, і студенти – повинні бути активними, але по-різному. Перший – в організації навчання, другий – у вирішенні навчальних задач, у власному творчому пошуку.

Потік інформації, що постійно зростає, потребує інноваційних форм, які б дозволяли в короткий термін передавати тим, хто навчається, великий об'єм знань, надавали можливість забезпечити високий рівень засвоєння матеріалу, закріплення його на практиці. Загальною тенденцією є дедалі більший акцент на використанні форм активного навчання і розвитку студентів, оскільки інноваційні активні форми навчання мають певні переваги: більш легке сприйняття нового матеріалу; широке використання досвіду; вироблення у слухачів нового підходу до вирішення проблем під час навчання; можливість чітко побачити моделі ефективної та неефективної поведінки.

Серед численних форм активного навчання – тренінги, майстер-класи, «Мозкова атака», «Баскет-метод», ділові, моделюючі, рольові ігри, кейс-стаді та ін. Особливе місце у сучасній вищій освіті відводиться самоосвіті. Значення самоосвіти своїм прикладом довів Генрі Форд – та людина, яка пройшовши шлях від учня-механіка, до інженера, промисловця, винахідника, стала засновником автомобільної галузі США та найбагатшою людиною у світі. Він зазначив: «той, хто припиняє вчитись, є старим, незалежно від того 20 йому років чи 80. Той, хто постійно вчиться, залишається молодим. Найчудовішою річчю в житті є вічна молодість думки».

Одним із шляхів самоосвіти є цілеспрямована, систематична, самостійна робота за планом індивідуального розвитку або особистою програмою. Ця форма навчання сприяє становленню особистості кваліфікованого спеціаліста, стимулює прояви його власної активності, розвиває творчі можливості в пошуках шляхів реалізації професійних функцій. Ще однією актуальною формою самоосвіти у вищій школі є отримання знань через інформаційні джерела. Вона передбачає постійного відстеження наукових новинок за темою, яка досліджується, регулярного перегляду професійних періодичних видань, вивчення навчальних методик, інструкцій, методичних матеріалів.

Необхідною передумовою системного навчання у формі самоосвіти та умовою його ефективності є вмiла мотивація студентів до постійного навчання, підтримка безперервності циклу навчання та його вдосконалення.

Чинниками, які сприяють мотивації до самонавчання, є:

- переконання у його важливості та значимості для професійної діяльності;
- упевненість у можливості студента засвоїти навчальний матеріал;
- створення сприятливої обстановки під час навчання;
- досягнення навчальних успіхів унаслідок отримання знань.

Важливим чинником результативності самонавчання є контроль за ходом та результатами навчання. Сутність контролю за самонавчанням виражається в наступних функціях: обліковій, яка полягає в регулярному зборі та обліку даних про параметри навчання; аналітичній, яка передбачає вивчення рівня і динаміки показників процесу навчання; комунікативній, яка повинна встановити зворотний зв'язок між тими, хто навчається, і тими, хто навчає; оптимізуючій, яка необхідна для знаходження найбільш ефективних форм і методів розвитку знань, вмінь, навичок.